Titel:

Peterseliestraat 19-23, Brugge.
Resultaten archeologische prospectie zonder ingreep in de bodem
(bureauonderzoek en landschappelijke boringen)

DEEL 3: Programma van Maatregelen

Project

Herbestemming voormalig militair hospitaal
Peterseliestraat 19-23, 8000 Brugge

Opdrachtgever

Vivendo cvba
Magdalenastraat, 8200 Sint-Andries (Brugge)

Uitvoerders

Frederik Roelens
Dieter Verwerft
Jari Mikkelsen

© AardeWerk-Raakvlak Archeologisch Onderzoek. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

Inhoudstabel:

1. Inleiding
2. Deel 3: Programma van Maatregelen
3. Bijlagen

Inleiding

De bouwheer, Vivendo cvba plant om het ommuurde domein van het voormalig militair hospitaal, gelegen tussen de Peterseliestraat, Snaggaardstraat, Hemelrijk en Oliebaan, te herbestemmen tot sociaal huisvestingsproject.

Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone, de historische stadskern van Brugge. Aangezien de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, is een archeologisch vooronderzoek verplicht volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 2015.

De bouwheer is op heden nog geen eigenaar van het plangebied. Gezien deze economische onwenselijkheid wenst de bouwheer gebruik te maken van de uitzonderingsprocedure waarbij nota's worden afgeleverd op basis van bureauonderzoek. Daarom betreft deze nota een nota op basis van een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.

DEEL 3 : Programma van maatregelen

1. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In de bureaustudie zijn verscheidene bronnen zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, de topografie, de geomorfologie, het bodemgebruik, de vegetatie en de historische ingrepen op het plangebied bekeken. Op basis van al deze data is een impactanalyse opgesteld van de geplande werken op het potentieel archeologisch bodemarchief.

In de omgeving van het plangebied zijn in het verleden veel archeologische sites en waarnemingen gedaan. Er is een duidelijk aandeel van laatmiddeleeuws pottenbakkersmateriaal nabij de Potterierei, maar er is ook sprake van oudere sporen, met name uit de ijzertijd en Romeinse tijd. Voor het terrein geldt aldus een hoge archeologische verwachting.

Voor de eeuwenlange periode vanaf het gebruik van/aanpassingen aan het landschap door de prehistorische mens tot de beschikbare cartografische en archivalische bronnen zijn er geen gegevens voorhanden.

Het plangebied wordt met de aanleg van de tweede omwalling (1297-1299) opgenomen in het stedelijk weefsel van Brugge. De aanpalende straten komen voor in geschreven bronnen vanaf de 14de eeuw. Vanaf de 16de eeuw is de menselijke aanwezigheid op het terrein te achterhalen via archivalische bronnen. Uit deze documenten blijkt dat het plangebied oorspronkelijk centraal doorsneden werd door een wegtracé, de Korte Snaggaardstraat. Naargelang de bron staan er één of meerdere gebouwen op, hoofdzakelijk op de straathoeken Peterseliestraat/Snaggaardstraat en Hemelrijk/Snaggaardstraat. Omstreeks het midden van de 18de eeuw worden de meeste huizen en het wegtracé niet langer afgebeeld.

Vanaf 1868 verwerft de Belgische staat de gronden voor de bouw van een nieuw militair hospitaal. Deze militaire geschiedenis is goed gekend. Het leger verlaat de gebouwen in 2009. Sindsdien is stad Brugge eigenaar.

Louter op basis van de bureaustudie kon niet met zekerheid gesteld worden dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering meer aanwezig is op het plangebied. Het uitvoeren van een landschappelijke bodemonderzoek werd geadviseerd om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen met betrekking tot de bodemgesteldheid op het plangebied.

Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werden, verspreid over het plangebied en rekening houdend met de geplande bodemingrepen en aanwezige verhardingen, zeven boringen gedaan. Op basis van dit onderzoek is duidelijk dat de bodemgesteldheid op het plangebied nog gedeeltelijk intact is. Oorspronkelijk was hier een hortisol. Het archeologische niveau bevindt zich op 135 cm onder het maaiveld.

Elk archeologische terreinonderzoek dient afgestemd te worden met de verticale dimensie van de geplande bodemingrepen. Uit de ontwerpplannen blijkt dat deze ingrepen zich concentreren in het zuidwesten van het plangebied. Hieruit volgt dat het potentieel tot kennisvermeerdering kosten-baten het meest efficiënt gerealiseerd wordt door een proefsleuvenonderzoek.

Dit verder onderzoek is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek (bureauonderzoek) tot nu toe onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over de al dan niet aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen

en/of structuren. Het onderzoek van het huidige archeologisch ensemble op basis van het bureauonderzoek volstaat niet om kenniswinst te boeken.

Maatregelen

Voor dit bijkomend onderzoek wordt niet geopteerd voor aanvullend vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, i.c. geofysisch onderzoek, metaaldetectie, landschappelijk booronderzoek of archeologisch booronderzoek.
Een veldkartering op dit terrein is niet zinvol. Het terrein is momenteel grotendeels bebouwd en/of verhard. Het uitvoeren van een geofysisch onderzoek is evenmin nuttig, aangezien enkel (grootschalige of lineaire) grondsporen onder specifieke omstandigheden bij een dergelijk onderzoek kunnen worden vastgesteld. Vanuit economisch oogpunt is het niet zinvol om een dergelijke methode in te zetten op kleine, versnipperde terreinen. Geofysisch onderzoek biedt geen enkel potentieel voor archeologische kenniswinst. Er wel geopteerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren ter hoogte van de geplande ondergrondse parking.

Figuur 1/Plan 20: synthesekaart met aanduiding van de geplande werken t.o.v. de bestaande toestand (bron: Group-III architecten/Aardewerk)

2. Programma van maatregelen

2.1 Programma van maatregelen voor een uitgesteld archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

Naam en adres initiatiefnemer : Vivendo cvba, Magdalenastraat 20/ 1, 8200 Sint-Andries (Brugge)

Locatie van het vooronderzoek : West-Vlaanderen, Brugge, Peterseliestraat 19-23

Bounding box: ZW: 70763.3m- 212372.2m; ZO: 70872.4m -212433.6m NW: 70702.8m – 212475.1m; NO: 70797.2m – 212512.8m

Kadastrale gegevens : Brugge, Afdeling 6, Sectie F, perceel 153c

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie hiervoor DEEL 2 : Verslag van resultaten bureauonderzoek

resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie hiervoor DEEL 2 : Verslag van resultaten bureauonderzoek

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het onderzoeksdoel voor het uitgestelde vooronderzoek met ingreep in de bodem is het verder nagaan welk potentieel het projectgebied heeft voor de aanwezigheid en vooral de bewaring van archeologische vindplaatsen.

Om dit archeologisch potentieel verder te vatten adviseren we een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven ter hoogte van de geplande ondergrondse parking.

Deze prospectietechniek dient als evaluatie om na te gaan of verder archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Zo ja, welke uitvoeringsmodaliteiten daaraan dienen gekoppeld te worden.

Het verder onderzoek aan de hand van de proefsleuven moet in eerste instantie dus de aanwezigheid van vindplaatsen aantonen of weerleggen en indien ze aanwezig zijn, dient een evaluatie worden gemaakt van de begrenzing, bewaring, stratigrafie en datering van de vindplaats en van de mate waarin de werkzaamheden deze potentiële vindplaats(en) bedreigen.

Volgende algemene onderzoeksvragen dringen zich op:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Zijn er tekenen van erosie? In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Waardoor kan het eventueel ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Wat is de aard en de datering van de sporen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Wat is de relatie tussen de bodem, de archeologische sporen en de landschappelijke context?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
    - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
    - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is geslaagd als na het onderzoek op bovenstaande vragen een antwoord kan geformuleerd worden.

Onderzoeksstrategie, - methode en –technieken

Archeologisch vooronderzoek dient na het verwijderen van de verharding, maar voor het uitvoeren van de overige geplande werkzaamheden uitgevoerd te worden.

Ter hoogte van de geplande ondergrondse parking dienen proefsleuven getrokken te worden, conform hoofdstuk 8.6 uit het Onroerenderfgoeddecreet. De proefsleuven hebben een breedte van 2 m. Aansluitend kunnen kijkvensters aangelegd worden om sporen aangetroffen in de proefsleuven verder te evalueren. Daarbij dient 12,5% van de totale footprint onderzocht te worden. Op **Plan 19** wordt een inplanting van de proefsleuven geadviseerd, waarbij maximaal rekening gehouden wordt met de toekomstige bodemingrepen. Deze omvat een centrale sleuf en twee haakse sleuven. Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek kon, wegens de aanwezigheid van verharding, de grens tussen de verstoorde en de intacte delen van de bodem slechts bij benadering vastgesteld worden. Omwille van deze onzekerheid wordt aanbevolen de centrale sleuf door te trekken over de ganse door de bouwwerken bedreigde zone. De meest noordelijke haakse sleuf wordt idealiter ook mee geëvalueerd, tenzij blijkt dat deze zone integraal verstoord is (cfr. boringen B1-B2-B3), dan kan deze vervangen worden door enkele opeenvolgende (langgerekte) putten.

Als de proefsleuven uitwijzen dat er archeologische vindplaatsen in de ondergrond aanwezig zijn, dan dient er een (of meerdere) zone(s) afgebakend te worden voor een vervolgonderzoek. Het uitgesteld vooronderzoek moet uitwijzen of dit kan voorafgaand aan de werken door middel van een opgraving of dit via werfopvolging dient te gebeuren.

Een team van twee archeologen lijkt voldoende om dit onderzoek uit te voeren. Hierbij dient de veldwerkleider over aantoonbare ervaring (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages) te beschikken inzake stadscontexten. De overige personeelsvereisten zijn conform de Code van Goede praktijk.

Criteria niet uitvoering

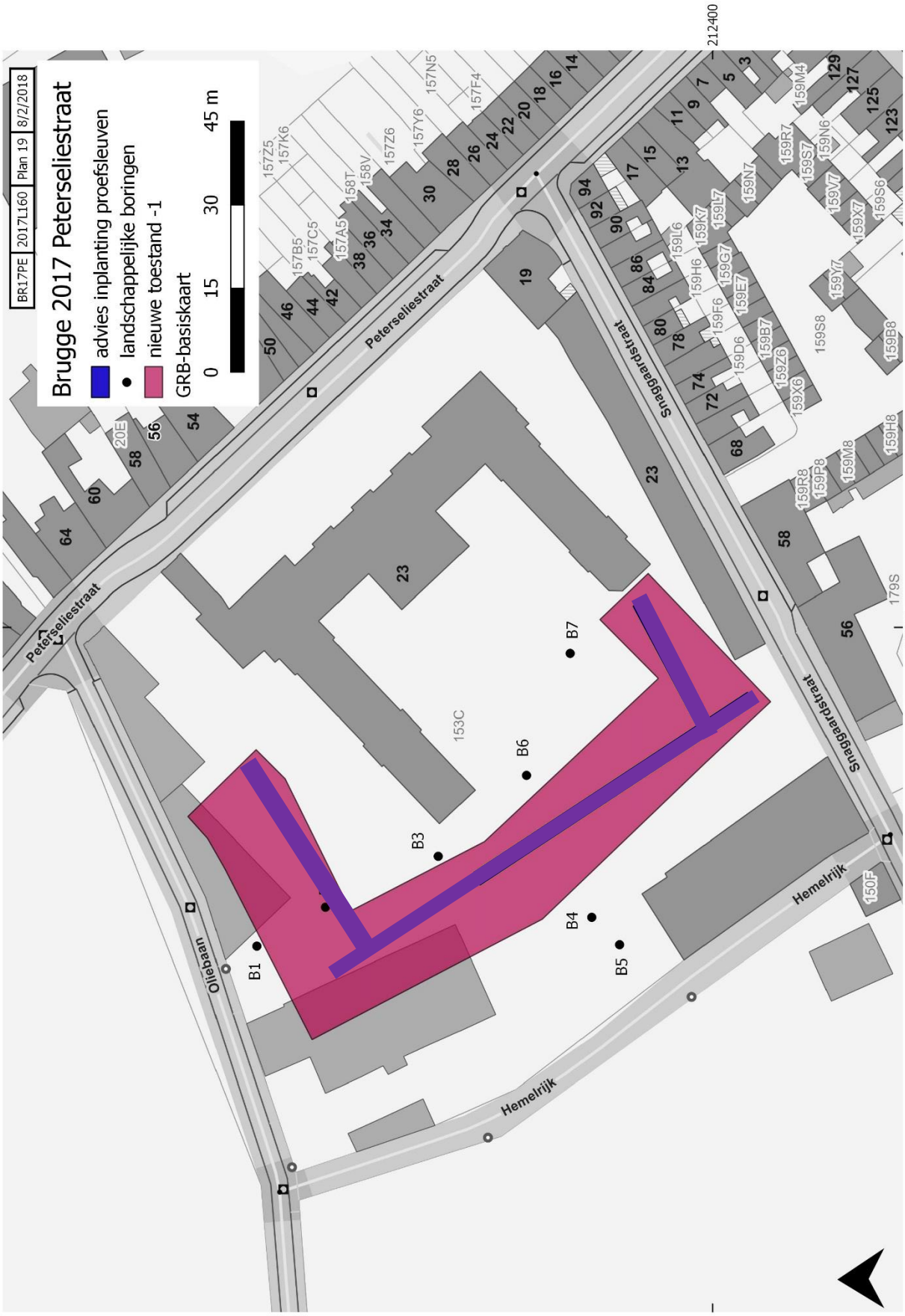
Het proefonderzoek kan niet plaatsvinden als er niet voldoende maatregelen zijn getroffen met betrekking tot veiligheid.

Risicofactoren

De risicofactoren zijn dezelfde als hierboven vermeld bij de criteria tot niet uitvoering. Het gaat dan met name over de stabiliteit van de sleufwanden gezien er wellicht vrij diep gegraven zal worden.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

We voorzien voorlopig geen afwijkingen t.o.v. de Code van Goede Praktijk.

Figuur2/Plan 19 : Geadviseerde inplanting van de proefsleuven t.o.v. de kadasterkaart van het gebied (GRB-bestand – www.geopunt.be)

3. Bijlage

Lijst figuren

Figuur 1/Plan 20: synthesekaart met aanduiding van de geplande werken t.o.v. de bestaande toestand (bron: Group-III architecten/Aardewerk)

Figuur 2/Plan 19 : Geadviseerde inplanting van de proefsleuven t.o.v. de kadasterkaart van het gebied (GRB-bestand – bron : www.geopunt.be)